УДК 371.134:376

МАРІОНДА Іван Іванович,
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри фізичного виховання
Ужгородського національного університету

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО РОБОТИ ЗІ СПОРТСМЕНАМИ

У статті показані основні форми та методи підготовки фахівців фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах для роботи зі спортсменами. Описана модель змісту професійної підготовки фахівців реабілітації до роботи зі спортсменами. Визначені етапи формування зазначеного процесу.

Ключові слова: *фахівець, фізична реабілітація, форми, методи, спортсмени, модель, підготовка, схема, система, професійна освіта, компонент, навчальний заклад, процесуальний елемент, принципи підготовки.*

Зміцнення здоров’я і вдосконалення системи його охорони, як світова проблема сьогодення, знаходить відображення в національних та офіційних документах Всесвітньої організації охорони здоров'я. З огляду на це, українська політика XXI ст., визначаючи стратегію і тактику розбудови регіональних систем, передбачає, перш за все, зменшення захворюваності, інвалідності й смертності населення, збільшення тривалості якісного життя.

Сучасні демографічні, економічні та суспільно-політичні трансформаційні процеси обумовили докорінну адміністративно-правову перебудову системи медико-соціальної реабілітації, розвиток інноваційних спеціалізованих реабілітаційних закладів, виникнення різновидів корекційно-реабілітаційних служб нового типу – центрів комплексної соціальної реабілітації, центрів раннього втручання, професійної й трудової реабілітації. Саме реабілітація, як один із найбільш важливих напрямів у системі охорони соціального здоров’я, спрямована на профілактику та лікування захворювань, що призводять до тимчасової чи стійкої втрати працездатності, а також на повернення хворих та людей з інвалідністю у суспільство і до суспільно корисної праці.

Проблема професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації знайшла відображення у багатьох дослідженнях. Зокрема, розроблено понятійний апарат підготовки фахівців із фізичної реабілітації (О. Вацеба, Г. Верич, Т. Круцевич, В. Мухін, В. Мурза, С. Попов, Є. Приступа), висвітлено загальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах (Н. Бєлікова, А. Герцик, Т. Д’яченко, В. Кукса, О. Міхеєнко, Л. Сущенко); конкретизовано окремі аспекти медичної та соціальної реабілітації.

Мета статті – показати основні форми й методи підготовки фахівців фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах для роботи зі спортсменами.

Важливість використання фізичної реабілітації у спорті підкреслюють багато науковців, адже виконання великого фізичного навантаження призводить до травм та ушкоджень практично всіх органів і систем організму спортсмена.

Процес підготовки фахівця з фізичної реабілітації вімічається необхідністю різнобічного підходу. Недосконалість такої підготовки полягає у тому, що при роботі зі спортсменами реабілітологам необхідно визначати оптимальні засоби фізичної реабілітації, правильно планувати та здійснювати реабілітаційне втручання, а знання та навички, необхідні для цього, майже не розглядаються в процесі їхньої професійної підготовки.

Методи дослідження:

аналіз та узагальнення наукової літератури з теми дослідження;

педагогічний експеримент;

для оцінки рівня знань було використано інтегральну оцінку знань студентів за допомогою тестів;

для оцінки умінь та навичок було використано метод експертних оцінок, де в якості експертів виступали викладачі кафедр фізичної реабілітації, методисти практик;

для оцінки мотивації було використано тест, розроблений Ю. М. Орловим у 1978 році для оцінки мотивації досягнення у психологічних дослідженнях;

методи математичної статистики для обробки результатів дослідження.

© І. І. Маріонда
© Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», №2(8)/2013

Модель професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей студентів та створення умов для навчання відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується шляхом реалізації змін у цілях, змісті, структурі й організації навчально-виховного процесу.

Під час розроблення моделі професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами було враховано взаємозв'язки між різними складовими структури системної організації, які базувались на таких принципах: безперервності, міждисциплінарності, комплексності, багаторівневості, модульності, універсальності, професійної спрямованості, стадійності.

Структурна схема моделі професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами складається з таких елементів: зовнішнє середовище, мотиваційний, змістовий, операційний компоненти, процесуальна і оціночно-результативна складова та навчальна дисципліна «Фізична реабілітація в спорті» (рис). Кожний елемент згаданої моделі є цілісністю, що організована з підсистем, які входять до її складу.

Підсистеми зовнішнього середовища існують у соціальному просторі навчально-виховного процесу як постійно діючі соціально-педагогічні відносини, які визначають особливості функціонування і розвитку системи професійної освіти.

Названі вище особливості функціонування й розвитку системи професійної освіти зумовлені існуванням підсистем ціннісних орієнтацій, соціально-економічних умов суспільства, соціокультурних організацій, ринку праці. Такі особливості необхідно враховувати під час проектування мотиваційного, змістового, операційного компонентів та оціночно-результативного елемента моделі.

Підсистемами мотиваційного компонента є модель кваліфікованого фізичного реабілітолога або фахівця, яка визначає сукупність вимог до студента, професійної підготовки, мети системи підготовки. Важливим для проектування наступних за мотиваційним компонентів є його змістоутворювальне значення, тобто власне сприйняття і суспільне значення фаху лежать в основі проектування процесу стимулювання й мотивації навчання, розвивальної та виховної діяльності студентів. Підсистеми мотиваційного компонента мають міцний фундамент політеоретичних основ професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами.

Змістовий компонент складається з таких підсистем: джерел змісту освіти й інтеграційно-диференційованих комплексів знань, умінь, навичок, норм, цінностей, досвіду діяльності. Підсистема джерел змісту освіти передбачає соціально-економічні зміни, науково-технічний прогрес, концепцію розвитку професійної освіти, концепцію становлення, формування і розвитку особистості, професійно-кваліфікаційні характеристики спеціальності «Фізична реабілітація», а також стандарт освіти та зумовлює рівень і взаємозв'язки інтеграційно-диференційованих комплексів.

Рівні інтеграційно-диференційованих комплексів утворюють ієрархію освітніх цінностей, спрямованість навчально-пізнавальної та науково-методичної діяльності студентів і викладачів на цілісність процесів опанування цінностей професійної і суспільної культури, логіку педагогічної взаємодії, технології навчання, розвитку й виховання.

Процесуальний елемент утворений такими підсистемами: мотиваційним компонентом, формами підготовки, принципами підготовки, технологіями навчання.

Склад елементів підсистеми мотивації є таким: професійні стосунки, орієнтація на соціально-професійний статус, пізнавальні та професійно-кваліфікаційні інтереси, професійна кар'єра, розвиток творчого мислення. Крім того, він визначає власне сенс навчальної діяльності студента і викладача, місце кожного з них у процесі реалізації особистісно орієнтованого навчання.

Підсистема форм підготовки забезпечує чітку взаємодію викладача та студента на основі і традиційних, й інноваційних методів навчання. Форми підготовки фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами – це лекції, практичні заняття, самостійна робота, різні види практик.

Підсистема принципів підготовки передбачає базові положення, дотримання яких забезпечує функціонування всієї моделі підготовки.

Підсистема технології навчання організована через взаємозв'язки, які об'єднують етапи, навчальні заняття, стадії навчальних занять, фази стадій навчальних занять, навчальну, розвивальну і виховну діяльність, управління учінням за допомогою методів, засобів та форм педагогічної взаємодії суб'єктів навчальної діяльності.

Оцінювально-результативний елемент є підсистемою контролю і оцінки проміжних та кінцевих результатів у вирішенні освітніх розвивальних і виховних завдань: сформованості знань, умінь,

навичок, норм, світоглядної спрямованості особистості, її професійної майстерності, професійної мобільності, самостійності та професійного колективізму.

Ґрунтуючись на цих положеннях, припускаємо, що процес професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами буде більш ефективним за умови кращого поєднання трьох компонентів підготовки на основі забезпечення їхнього поетапного формування.

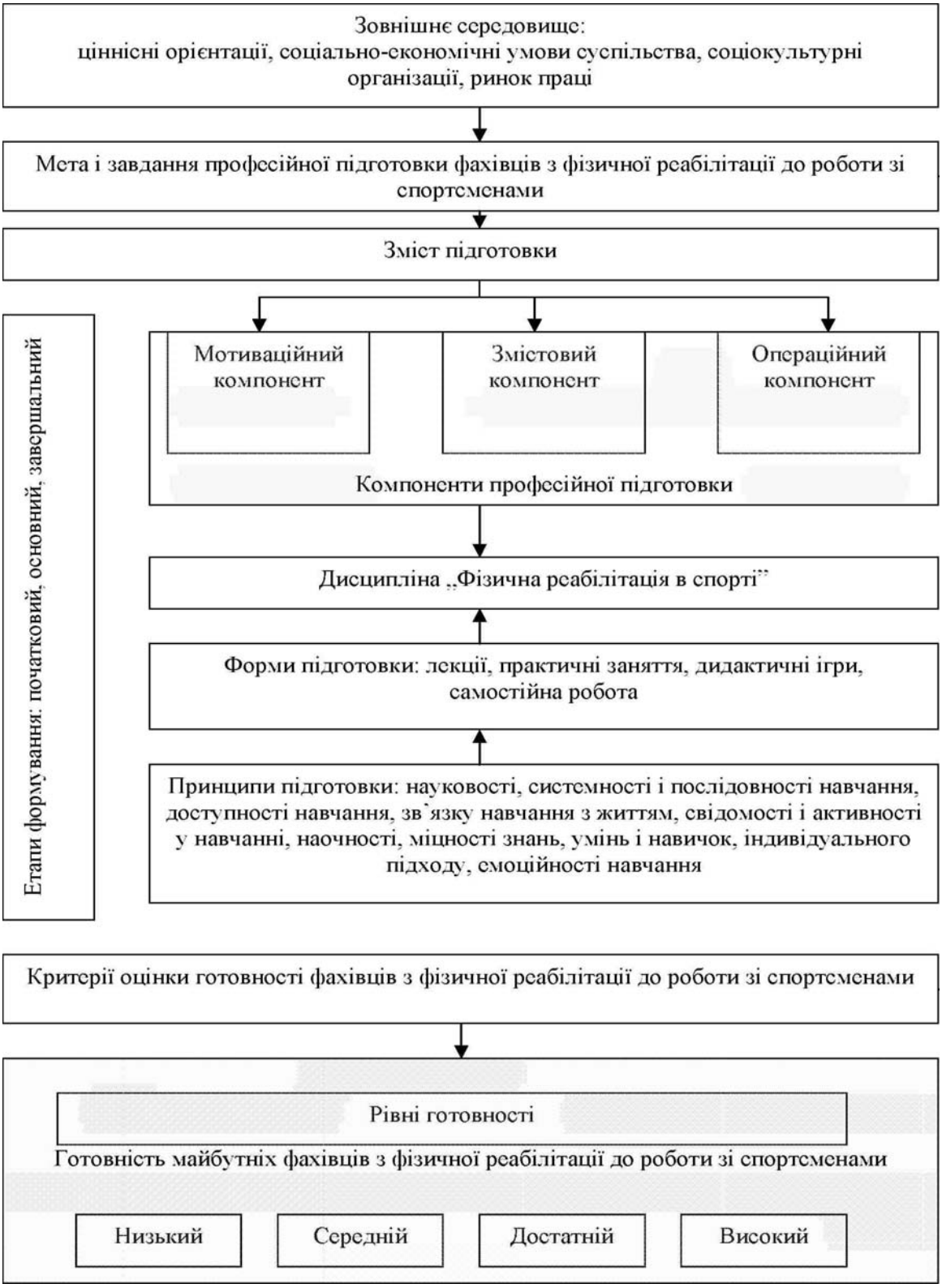

Рисунок 1 – Структура моделі професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами

Готовність майбутніх фізичних реабілітологів до роботи зі спортсменами є і метою, і результатом навчання, вона визначається як поєднання трьох компонентів: мотиваційного, змістового й операційного.

Критерії оцінки сформованості мотиваційного компоненту – це прагнення і здатність до самореалізації; усвідомлення необхідності продовжувати освіту й після закінчення вищого навчального закладу; націленість на успіх.

Критеріями оцінки сформованості змістового компонента є: знання, необхідні для проведення реабілітаційного втручання у спортсменів (обстеження, оцінка, діагностика, прогнозування). Цілісність таких знань формують здатність фізичного реабілітолога працювати зі спортсменами.

Критеріями оцінки операційного компонента є сформованість таких умінь і навичок, як: проведення процедур спортивного масажу, проведення процедур фізіотерапії для спортсменів після травм та ушкоджень, проведення занять із лікувальної фізичної культури для спортсменів після травм і ушкоджень.

Визначення критеріїв дало можливість виділити чотири рівні сформованості готовності фахівця з фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами: низький, середній, достатній, високий.

Для створення еталона фахівця з фізичної реабілітації у спорті використано його ідеальну модель. Відтак фахівець із фізичної реабілітації у спорті повинен мати високий рівень професійної підготовки, зразкові моральні якості, дотримуватися етики та деонтології, мати високу культуру і широку ерудицію, повинен знати фундаментальні теоретичні основи медичних наук, уміти на практиці використовувати методи та засоби фізичної реабілітації осіб з різними формами порушень і захворювань.

Процес формування готовності фізичного реабілітолога до роботи зі спортсменами відбувається поетапно, причому його розподіл на певні етапи є умовним. Кожен етап має специфічні особливості і є відносно стійким у часі, однак усі етапи – взаємно послідовні та відбуваються як один єдиний процес: окремий попередній етап переходить у наступний.

Отже, результати дослідження підтверджують гіпотезу, що професійна підготовка фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами буде відбуватись ефективніше за умови, що зміст підготовки студентів враховуватиме сучасні вимоги до професійних знань, умінь та навичок майбутніх фахівців із фізичної реабілітації як координаторів та учасників процесу відновлення спортсменів після ушкодження і фізичного навантаження. За умови реалізації останнього студенти будуть відчувати себе повноправними учасниками реабілітаційного втручання, вмітимуть самостійно добирати засоби й методи фізичної реабілітації, оцінювати вибір інших студентів, вказуватимуть на помилки, яких останні припускалися, складаючи програму реабілітації, та обґрунтовуватимуть власну думку. Зміст знань визначається сучасними тенденціями фізичної реабілітації в спорті, яка безпосередньо розвивається у тісному взаємозв'язку з рівнем спорту в Україні і світі.

Аналіз наукової літератури з теми дисертаційного дослідження дав змогу сформувати модель професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами: визначити структуру, мету, завдання, зміст та його компоненти, основні критерії оцінювання рівня готовності студентів. Модель професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами має певні етапи (початковий, основний і завершальний), протягом яких відбувається формування трьох компонентів – мотиваційного, змістового та операційного. Побудова моделі підготовки відбувається з дотриманням педагогічних принципів, використовує традиційні форми підготовки (лекції, практичні заняття) й інноваційні. У результаті педагогічного експерименту було встановлено, що в середовищі студентів основної групи відбулось краще та гармонійне засвоєння навчального матеріалу, опанування вмінь та навичок.

Напрямами подальших розвідок можна вважати дослідження практичного процесу впровадження у навчальний процес визначеної моделі.

Список використаної літератури

1. Зенченков І. П. Філософсько-педагогічна взаємодія духовного і фізичного в процесі формування майбутнього педагога-реабілітолога / І. П. Зенченков // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : Збірник наукових праць [за редакцією Єрмакова С. С.]. – Харків-Донецьк : ХДАДМ (ХХПІ), 2005. – №. 10. – 256 с. – С. 21–23. – (Спеціальний випуск за темою: Духовне відродження фізичної культури і спорту (у рамках проведення року Грузії в Україні). - І8ВМ 966-8106-16-4.

2. Кукса В. О. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кукса Володимир Олександрович ; АПН України ; Інститут вищої освіти. – К., 2002. – 317 арк. – Бібліогр. : арк. 187–207.

3. Актуальні питання фізичної реабілітації : монографія / Левченко В. А., Вакалюк І. П., Бондаренко В. М., Мудрак М. В., Бондар Ю. М. : Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2007. – 604 с. : іл. – Бібліогр. : С. 595–602. – І8ВМ 978-966-640-202-1.

4. Мухін В. М. Фізична реабілітація : підручник [для студ. вищ. навч. закладів фізичного виховання і спорту] / В. М. Мухін. – [2-е вид., перероб. та доп.]. – К. : Олімпійська література, 2005. – 472 с. – Бібліогр. : С. 462–468. – І8ВМ 966-7133-23-0.

Стаття надійшла до редакції 28.11.13.

Марионда И. И. ***«Модель профессинальной подготовки специалистов физической реабилитации к работе с спортсменами».***

В статье показаны основные формы и методы подготовки специалистов физической реабилитации в высших учебных заведениях для работы со спортсменами. Описана модель содержания профессиональной подготовки специалистов физической реабилитации к работе со спортсменами. Определены этапы формирования определенного процесса.

Ключевые слова: *специалист, фізическая реабилитация, формы, методы, спортсмены, модель, подготовка, схема, система, профессинальное образование, компонент, учебное заведение, процессуальный элемент, принципы подготовки.*

Marionda I. I. ***«The model of professional preparation of specialists in physical rehabilitation for work with sportsmen».***

The main forms and methods of preparation of specialists in physical rehabilitation in higher educational institutions for work with sportsmen are shown in this article. The model of content of professional preparation of specialists in physical rehabilitation for work with sportsmen is described. The stages of formation of the process mentioned above are determined.

The model of professional preparation of specialists in physical rehabilitation for work with sportsmen predicts taking into consideration educational needs, talents and abilities of students and creation of conditions for studying according to their professional self-determination, which is provided by the way of realization of changes in aims, content and organization of educational and upbringing process.

The analysis of scientific literature of the theme of thesis gave a possibility to form the model of professional preparation of specialists in physical rehabilitation for work with sportsmen i. e. to determine the structure, aim, tasks, content and all its components, main criteria of evaluation of the level of readiness of students. The model of professional preparation of specialists in physical rehabilitation for work with sportsmen has certain stages (initial, main and final), during which the formation of such components as motivational, contextual and operational ones is happening. The building of the model of preparation happens with keeping of pedagogical principles and it uses traditional forms of preparation (lectures, practical classes) and innovational ones.It was set in the result of experiment that better and harmonic learning of material of the studying material and assimilation of abilities and skills was in the environment of the students of the main group.

Keywords: *specialist, physical rehabilitation, forms, methods, sportsmen, model, preparation, scheme, system, professional education, component, educational establishment, processing element, principles of preparation.*

© І. І. Маріонда